

ՄԱՍՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԶԱՐԳԱՑՈՒՄԸ ԱՇԽԱՏԱՎԱՅՐԻՑ ՆԵՐՄ

Բանալի բառեր՝ գրադարան, մասնագիտական զարգացում, գրադարանավար, ընթերցանություն, նորարարություն, համագործակցություն, սպորտ-գրադարան, թվայնացում:

Keywords: library, professional development, librarian, reading, innovation, cooperation, sport library, digitization.

Ցանկացած մասնագիտության պարագայում կարևոր է հիմք ընդունել ձևավորված հարաբերությունները, արդեն իսկ առկա աշխատանքային փորձն ու հմտությունները, սակայն, այդ ամենով հանդերձ, չպետք է գոհանալ եղածով, ընդհակառակը՝ պետք է ուղիներ փնտրել առաջ գնալու, կատարելագործվելու՝ նոր և առաջավոր փորձը տեղայնացնելու ուղղությամբ աշխատանք տանելով: Այս ամենն էլ ավելի է կարևորվում, երբ խոսքը վերաբերում է գրադարանային ոլորտին, քանի որ մարտահրավերները այս բնագավառում բազմաթիվ են՝ հաշվի առնելով նոր տեխնոլոգիաների զարգացումը, արհեստական բանականության առկայությունը, որոնց պարագայում տպագիր գիրք կարդալը մղվում է երկրորդ պլան: Գրադարանները, թվայնացնելով իրենց հավաքածուները, ստեղծում են էլեկտրոնային տեղեկատվական ռեսուրսներ, իսկ տվյալների բազաները, որտեղ պահվում են գրքերը, հանդես են գալիս որպես անսահմանափակ պոլիուրներ, որոնք էլ կիրառվում են հասարակության կողմից: Այս ամենով հանդերձ՝ մենք՝ գրադարանավարներս, քաջատեղյակ ենք, որ ոչ մի տեխնոլոգիա չի փոխարինի գրքի և մարդու շփմանը, չէ՞ որ հենց գիրք կարդալով է զարգանում մարդու միտքը, ձևավորվում առաքինի պահվածքը: Ընթերցանությունը նպաստում է ճիշտ կարծիք ձևավորելուն, ճիշտ խոսքի կառուցմանը, նպաստում է ծանոթացմանը ուրիշ ազգերի մշակույթներին, սովորեցնում է առօրյա հարաբերություններում նաև հաշվի առնել ուրիշների կենսափորձը: Լավ և վատ գրքերը խորհելու առիթ են տալիս և ուղղորդում զարգացմանն ու առաջընթացին, ճիշտ վարվելաձևի մշակմանը: Ի վերջո՝ սովորելը միշտ էլ արդիական է և անհրաժեշտ՝ անկախ տարիքից ու սեռից. միմիայն այդ դեպքում է մարդու մոտ զարգանում ստեղծագործական միտքը, իսկ գիտելիքների հսկայական պաշարների ամբարումը կարող է կատարվել նաև ընթերցանության շնորհիվ:

Կարևոր է առանձնացնել այն անձնային հատկանիշները, որոնք պետք է ունենա մեզանից յուրաքանչյուրը, առանց որոնց դժվար է պատկերացնել արդյունավետ աշխատանքը: Նշեմ դրանցից մի քանիսը.

- Իր գործին տիրապետելը, քաջատեղյակությունը:
- Համառ աշխատանքը, սրտացավ վերաբերմունքը, պատասխանատվությունը:
- Սերը ընտրած մասնագիտության հանդեպ:
- Նորարար և ստեղծագործական մոտեցումները:

Իսկ աշխատանքում՝ գրադարանային առօրյայում, մասնագիտական զարգացումը ես բաժանել եմ մի քանի ուղղությունների, որոնց կանդրադառնամ առանձին-առանձին՝ կցելով իմ մասնագիտական գործունեությունը, որպեսզի խոսքս վերացական չլինի:

1. Գիրք-ընթերցող հարաբերությունը (այն ամենակարևորն է):
2. Նորարար նախաձեռնությունները, սեփական տեսլականի ձևավորումը:
3. Համագործակցությունը տարբեր գրադարանների ու գրադարանավարների միջև:
4. Մասնակցությունը միջոցառումներին, ինչպես նաև միջոցառումների կազմակերպումը, աշխատանքի հանրայնացումը՝ ներկայացումը լրատվամիջոցներով, հենց թեկուզ ֆեյսբուքյան էջերով:

5. Անդրադարձը գլոբալ մարտահրավերներին՝ կլիմայական փոփոխություններին, համացանցային գոեհկարանությանը, ապատեղեկատվության դեմ պայքարին և այլն:
6. Գրադարանավարների վերապատրաստումների կազմակերպումը, թվային տեխնոլոգիաների կիրառման անհրաժեշտության կարևորության գիտակցումը:
7. Փոխադարձ այցելությունների կազմակերպումը, մրցակցային միջավայրի ստեղծումը, փորձի փոխանակման կարևորության գիտակցումը:

Անդրադարձ գիրք-ընթերցող հարաբերությանը

Մեր աշխատանքային փորձը ցույց է տալիս, որ ում սիրում են, սովորում են նրանից. այս փաստը շատ կարևոր է: Ըստ այդմ էլ՝ ցանկացած գրադարանավար պետք է նախևառաջ այնպես անի, որ արժանանա ընթերցողների սիրուն ու վստահությանը, կարողանա ծանոթանալ ընթերցողի ներաշխարհին, պատկերացում ունենա նրա հետաքրքրությունների, նախասիրությունների, ցանկությունների, խառնվածքի ու սովորությունների մասին:

Ընթերցողի նկատմամբ ազնիվ վերաբերմունքը, արդարացի մոտեցումները, նրա վրա ներգործելու անհրաժեշտ կարողունակությունը ևս շատ կարևոր է ու, ես կասեի, պարտադիր պայման:

Կիրթ ու գրագետ խոսքը ևս իր ազդեցությունն ունի ընթերցող-գրադարանավար հարաբերություններում, այլ կերպ ասած, եթե գրադարանավարը կարդացած չէ, չի տիրապետում անձնային վերոնշյալ հատկանիշներին, միանշանակ կտապալի ընթերցանության խթանման գործընթացը:

Հմուտ գրադարանավարի առանձնահատուկ դերը ընթերցողին ուսումնասիրելու, նրա անհատական ձգտումները պարզելու, հետաքրքրությունների մտահորիզոնը ընդլայնելու ուղղությամբ շատ կարևոր է: Գիրքը ընթերցողին՝ մասնավորապես երեխային, ստիպում է զգալ և ընկալել շրջապատի գեղեցկությունը, մայրենի լեզվի ճոխությունը, այդ իսկ պատճառով էլ հատկապես կարևորվում է դպրոցական գրադարանավարների գործունեությունը, որովհետև եթե երեխան մանկուց է վարժվում գիրք կարդալուն, այն ամբողջ կյանքում դառնում է նրա անբաժան ուղեկիցը: Ընթերցանության միջոցով է դեռևս փոքր տարիքից ձևավորվում գեղագիտական ընկալման հիմքը, որը դրվում է յուրահատուկ տպավորություններ արտահայտող գրքերի ընթերցման միջոցով: Իսկ մասնագիտական կրթություն ունենալու փնտրտուքի ճանապարհին արվեստի տարբեր ուղղություններին վերաբերող գրքերը իրենց ազդեցությունն են թողնում:

Գրադարանավարի աշխատանքը ստեղծագործական մոտեցում է պահանջում աշխատակցի ամենօրյա գործելաճում: Տվյալ դեպքում ընթերցանության ղեկավարումը դառնում է գերակա նպատակ՝ այն զուգորդելով երեխաների նկատմամբ սիրով, գրքի նկատմամբ սերը երեխային փոխանցելով և օգնելով, որպեսզի երեխան կողմնորոշվի գրքերի աշխարհում:

Ընթերցողների հետ աշխատելու մեթոդները պետք է հնարավորինս թարմացվեն ու նորացվեն՝ համապատասխանեցնելու ժամանակակից պահանջներին: Հաշվի առնելով սեփական աշխատանքային փորձը՝ ստորև ներկայացնում եմ այն հատկանիշները, որոնք պետք է նկատի առնվեն մասնագիտական զարգացման ճանապարհին՝ ընթերցանության խթանումը, գրքերի ընտրության խորհրդատվության կազմակերպումը, ընթերցողների ներգրավումը ընթերցանության մեջ:

1. Տարիքային առանձնահատկությունները հաշվի առնելը շատ կարևոր է ընթերցողների սպասարկման ժամանակ. այն հանդիսանում է գրադարանային աշխատանքի հիմքը:
2. Ընթերցողների հետ անմիջական շփման միջոցով հետաքրքրությունների շրջանակի պարզումը. նրանց ցանկությունների ու հակումների բացահայտումը հենակետային նշանակություն ունեն ընթերցանության խթանման համատեքստում:
3. Ջերմ ու բարյացակամ վերաբերմունքը դեպի ընթերցողը նպաստում է գրադարաններ այցելությունների հաճախակիացմանը:
4. Գրադարանավարի անձնական որակները՝ մարդասիրությունը, ազնվությունը, իր մասնագիտության նկատմամբ հարգանքը, դիմացիին օգնելու, ճիշտ խորհուրդներ տալու

կարողունակությունը, սերը դեպի երեխաները և նրանց հետ աշխատելու հմտությունների տիրապետումը, մեծապես նպաստում է ընթերցողների հետաքրքրությունների ճշտմանը և ընդլայնմանը:

5. Գրադարաններում պետք է ստեղծվեն համապատասխան պայմաններ՝ զրույցներ, գրքի քննարկումներ, բարձրաձայն ընթերցանություններ կազմակերպելու, տարաբնույթ միջոցառումներ նախաձեռնելու ուղղությամբ, որպեսզի ավելի շատ ընթերցողների ներգրավեն տարբեր աշխատանքներում: Այդ բոլորը պետք է միտված լինեն ժամանակակից մարտահրավերները բացահայտելուն, արհեստական բանականության գործիքները կիրառելուն, գրադարանի գործառույթները ընդլայնելուն՝ հաշվի առնելով տեխնոլոգիական զարգացման արագ տեմպերը:
6. Հատուկ հարցաթերթիկների կազմումը, ցանկությունների պարզումը ևս պետք է իրենց դերն ունենան ընթերցանության ճիշտ ղեկավարման գործընթացում:
7. Այս ամենով հանդերձ՝ չպետք է անտեսվի գրադարանավարի շարունակական ինքնակրթության ու ինքնակատարելագործման, մանկավարժահոգեբանական գիտելիքների տիրապետման անհրաժեշտությունը, ինչպես նաև գիտակցումը՝ ընթերցողի անհատականությունը ինքնուրույնությունից զրկելու անթույլատրելիության մասին:

Երբ երեխան զգում է, որ իրեն սպասում են գրադարանում, կապվում է գրադարանի հետ: Նպատակ դնելով երեխային ընդգրկել ընթերցանության մեջ, շարունակաբար ուսումնասիրելով ընթերցողներին, կարողանալով ղեկավարել ընթերցանությունը՝ հնարավորություն է ստեղծվում ավելի գործուն միջոցներ գտնել գրադարանային աշխատանքի արդյունավետության բարձրացման համար՝ միաժամանակ աշխատանք տանելով ընթերցողի ուսումնասիրումն ու ընթերցանության ղեկավարումը միմյանց միաձուլելու ուղղությամբ:

Անդրադարձը նորարար նախաձեռնություններին, սեփական տեսլականի ձևավորմանը

Նորարար նախաձեռնություններից են գրադարանի «Աջակիցների խորհրդի» ստեղծումը, որի կազմի մեջ մտնում են ակտիվ աշակերտներ՝ տարբեր դասարաններից, ինչպես նաև մի քանի ուսուցիչներ: «Աջակիցների խորհրդի» անդամների հետ միասին դաշտ ենք բարձրացել, դեղաբույսեր հավաքել, փաթեթավորել, ծնողների միջոցով վաճառել՝ ստացված գումարով նոր տպագրված գրքեր գնել գրադարանի համար: Այս հետաքրքիր նախաձեռնության շնորհիվ մենք՝ կոնկրետ այս տարի, ունեցել ենք 14 անուն հրաշալի գրականություն, որի մեջ մտնում են օրինակ՝ Պարույր Սևակի «Պռեմները», «Սիրերգությունը», «Ընտիր Էջերը», Համո Սահյանի «Ընտրանին», Հովհաննես Թումանյանի «Ընտրանին», «Պռեմները», «Պատմվածքները», Հովհաննես Բլազկանյանի «Բլազկանյանը», Հովհ. Շիրազի «Հուշարձան մայրիկիս»-ը և այլն:

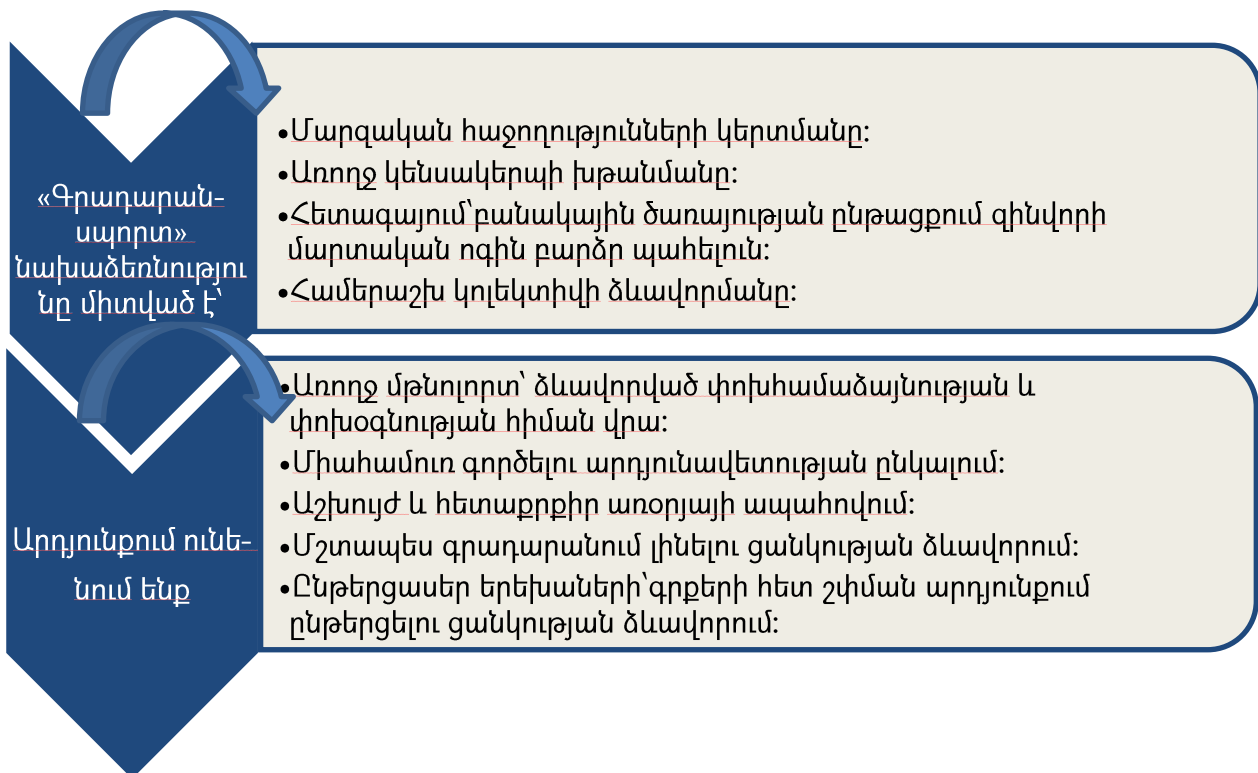
Այս նախաձեռնության արդյունքում մենք ունենում ենք

- Գրքային ֆոնդի համալրում, ինչը նպաստում է ընթերցանության խթանմանը:
- Առողջ կենսակերպի ապահովում՝ դաշտում լինելով և դեղաբույսերի օգտագործումը խրաբուսելով:
- Նպատակ դնելու և դրան հասնելու կարողունակության ձևավորում:
- Համագործակցության և փոխադարձ օգնության կարևորության գիտակցում աշխատանքի ընթացքում:
- Համերաշխ կոլեկտիվի ձևավորում:

Մեր նորարար նախաձեռնություններից հաջորդը «Գրադարան-սպորտ» համագործակցությունն է, որի շրջանակներում իրականացված աշխատանքների շնորհիվ գրադարանի լավագույն ընթերցողներից են դարձել նաև տղաները:

«Գրադարան-սպորտ» համագործակցությունը մեծ ակտիվություն է բերել գրադարան ու այն դարձրել երեխաների համար ամենահաճելի վայրը: Այս համագործակցության շրջանակներում մեր կատարած աշխատանքներից են.

- Գրադարանում սպորտային անկյան ստեղծումը՝ երեխաների սիրած մարզիկների լուսանկարներով, տարբեր մրցույթներում դպրոցականների հաղթանակների շնորհիվ ձեռք բերված գավաթներով, մեդալներով ու պատվոգրերով ձևավորված:
- Ընթերցասրահում հաճախ կազմակերպվող նախամրցումային և հետմրցումային քննարկումների, պարզևատրման արարողությունների, մարզիկների կյանքին ու հաջողություններին նվիրված միջոցառումների, զրույցների, դպրոցում ֆուտբոլային հուշամրցաշարերի անցկացումը:
- Ընթերցասրահում՝ ֆիլմ դիտելու հատվածում, լավագույն ֆուտբոլային գուլերի ու դրվագների ցուցադրությունների իրականացումը, իհարկե, մարզիչի բացատրություններով ուղեկցվող:

«Գրադարան-սպորտ» համագործակցության շրջանակներում կատարված աշխատանքներից, որոնք իրականացվել են մեր դպրոցում, կարելի է տեսնել Գեղարքունիք գյուղի միջնակարգ դպրոցի գրադարանի ֆեյսբուքյան էջում:

«Մասնագիտական զարգացումը աշխատավայրից ներս» թեման չի կարող լիարժեք լինել, առանց մասնագիտական կրթության և շարունակական վերապատրաստումների ու կատարելագործման:

ՀՀ-ում գրադարանային մասնագետներ պատրաստվում են ԵՊՄՀ-ի «Գրադարանավարություն և մատենագիտություն» բաժնում, սակայն հարկ է նշել, որ այժմ՝ ոչ գրավիչ և ցածր վարձատրվող մասնագիտություն լինելու պատճառով, համապատասխան բաժնում դիմորդներ չկան. փաստը ցավալի է և խորհելու առիթ է տալիս, իսկ համապատասխան ղեկավար գերատեսչություններին՝ հստակ ուղերձ:

Այս ամենի ֆոնին էլ ավելի է կարևորվում գրադարանային կադրերի վերապատրաստումների դերը, որոնք իրականացվում են տարբեր գրադարաններում՝ լավագույն մասնագետների կողմից, իսկ Հայաստանի ազգային գրադարանում իրականացվող

գրադարանավարների վերապատրաստման դասընթացները հիմնվում են գործնական հմտությունների ու կարողությունների զարգացման վրա՝ մեծ դեր հատկացնելով նաև ժամանակակից ծրագրային նյութերի ուսուցմանն ու յուրացմանը:

Աշխատավայրից ներս շարունակական մասնագիտական զարգացմանը նպաստում են մասնակցությունը գիտաժողովների, մրցույթների, վերապատրաստման դասընթացների, տարբեր քննարկումների, միջոցառումների:

Մեր դեպքում մասնակցությունն էր 2022 թ. և 2024 թ. Հայաստանի ազգային գրադարանում կազմակերպված «Ժառանգության պահպանություն՝ հանուն կայուն ապագայի» միջազգային գիտաժողովներին: Մասնագիտական զարգացումը հնարավոր է արտերկրյա գրադարանների գրադարանավարների հետ ակտիվ համագործակցության շնորհիվ: Այս համատեքստում մենք համագործակցում ենք մեր գյուղի գրադարանում Նիդերլանդներից՝ Լեյդենի համալսարանից հյուր եկած Մատտար Աննա Մարիայի, Լոս-Անջելեսի Կալիֆորնիայի համալսարանի գրադարանի գրադարանավար, արխիվագետ, Մերձավոր Արևելքի գրադարանավարների ասոցիացիայի ակտիվ անդամ, հայ գրադարանավարների և արխիվագետների միջազգային ասոցիացիայի (IALLA) հիմնադիր և գործադիր խորհրդի անդամ Նորա Ավետյանի, ԱՄՆ, Գլենդեյլի դպրոցական գրադարանի գրադարանավարուհի Սեդա Այկանյան Մաթեվոսյանի հետ:

Շատ ենք կարևորում համագործակցությունը Հայաստանում. դրա շրջանակում համագործակցում ենք հետևյալ ուղղություններով.

Մասնագիտական զարգացմանը նպաստում են նաև փոխադարձ այցելությունները և գրադարանային աշխատանքի ներկայացումը.

- Մասնակցել ենք «Գավառը երիտասարդական մայրաքաղաք», «Քաղաքացու օրը», «Հովվի փառատոն», «Փախլավայի փառատոն», «Ֆեստիվալը Գավառում» միջոցառումներին:
- Եղել ենք «Ապաշի» գործարանում, «Դիլիջան» ազգային պարկում:
- Հրավիրվել ենք Հայաստանի հանրային հեռուստատեսություն:

Մասնագիտական զարգացումն աշխատավայրում շատ թերի կլինի՝ առանց գրադարանային առօրյայի ներկայացման: Մեր գրադարանում իրականացվում են հեքիաթների բեմականացումներ, միջոցառումներ՝ նվիրված տարբեր նշանավոր անձանց հոբելյաններին: Օրինակ՝ «Մեր անմահ մեծերը» խորագրով գրադարանում անցկացրինք «Հովհաննես Թումանյան -155 » միջոցառումը:

- Գրադարանում աջակցում ենք դասընթացների և խմբակների, նախագծային աշխատանքների կազմակերպմանը: Մենք համոզված ենք, որ գրադարանները ոչ միայն պետք է տրամադրեն դպրոցական նյութեր՝ գրքեր, հոդվածներ, ուսումնական ձեռնարկներ, այլև նպաստեն խորացված թեմաների ուսումնասիրմանը, նախագծային աշխատանքների կազմմանը, քննությունների պատրաստման հմտությունների զարգացմանը:
- Տեսադասերն ու քննարկումները բազմաթիվ են մեզ մոտ, իսկ ցուցահանդեսներից և մրցանակաբաշխություններից ես կառանձնացնեի «Լավագույն ընթերցող» մրցանակաբաշխությունը, լուսանկարչական ցուցահանդեսը՝ «Ես և իմ հայրենի բնաշխարհը» թեմայով:
- Մեր ամենամեծ ցանկությունն է ստեղծել միջգրադարանային համագործակցություն այլ երկրների գրադարանների և մեր գրադարանի միջև, որպեսզի կատարվեն փոխադարձ այցելություններ. դրա արդյունքը անփոխարինելի կլինեի, իսկ տպավորությունները՝ անջնջելի: Ժողովրդական մի խոսք կա՝ ավելի լավ է մեկ անգամ տեսնել, քան հարյուր անգամ լսել:

Ամփոփելով՝ ուզում եմ նշել, որ մասնագիտական զարգացումը շարունակական գործընթաց է, որտեղ նորարարություններն ու տեխնոլոգիաները միշտ էլ ունեն իրենց դերը, իսկ գրադարանների գործունեության արդյունավետությունն ու հասանելիությունը պետք է բավարարեն անընդհատ կատարելագործվող կրթական պահանջներին:

Ինչքան էլ կարևոր են թվանագումը, նոր տեխնոլոգիաների կիրառումը, խելացի ռոբոտների օգտագործումը՝ մենք չենք կարող ժխտել գրադարանների դերը առողջ հասարակության ձևավորման մեջ՝ որպես կրթական, մշակութային, սոցիալական հմտությունների ձևավորման օջախի:

Անշուշտ, հենց գրադարաններում պետք է համատեղվեն ուսուցումն ու համագործակցությունը, ինչպես նաև հետազոտություններին, ժամանցային ծրագրերին, սոցիալական զարգացմանը, անհատական մոտեցումներին նպաստող աշխատանքների անցկացումը: Իսկ գրադարանների արդյունավետ աշխատանքը ապահովելու համար գրադարանավարները պետք է մասնակցեն վերապատրաստման դասընթացներին, սովորեն տարբեր ծրագրեր տեխնոլոգիաների օգտագործման, կառավարման մեթոդների ու հմտությունների ձեռքբերման, գրադարանային ծառայությունների կատարելագործման մասին:

SUMMARY

To summarize, it is important to note that professional development is a continuous process where innovations and technologies play a crucial role. The effectiveness and accessibility of library operations must align with ever-evolving educational needs.

While digitalization, new technologies, and smart robots are vital, we cannot overlook the role of libraries in shaping a healthy society by serving as centers for the development of educational, cultural, and social skills.

Libraries must integrate teaching, collaboration, social development programmes, and activities that encourage individualized approaches.

To ensure the efficient functioning of libraries, librarians should engage in training courses, familiarize themselves with various technological programmes, develop management methods, acquire new skills, and work to improve library services.